

למה באמת חרבה ירושלים?

עיון בפרשת השבוע על פי ה"משך חכמה"

1. שבת קי"ט, ב'

אמר רב עמרם בריה דרבי שמעון בר אבא אמר רבי שמעון בר אבא אמר רבי חנינא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה שנאמר היו שריה כאילים לא מצאו מרעה מה איל זה ראשו של זה בצד זנבו של זה אף ישראל שבאותו הדור כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה אמר רבי יהודה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביוזו בה תלמידי חכמים שנאמר ויהיו מלעבים במלאכי האלהים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות המת ה' בעמו עד [לא] אין מרפא.

2. מש"ח דברים ג', י"א על ההפטר

(ישעיהו א, יג) בהפטר לא תוסיפו הביא מנחת שוא קטרת תועבה היא לי כו' לא אוכל און ועצרה. הענין, דמצאנו לרז"ל בכריתות (דף ו:): כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינו תענית שהרי חלבנה ריחה רע ומנאן הכתוב עם סממני הקטרת כו', הרי דדבר הפחות בעצמותו, בכ"ז כשהוא מתערב באגודה כללית הוא מתבשם ומועיל להוציא ריח נוח מן הסממנים האחרים, ומצאנו שאמרו (סנהדרין ע"א טע"ב) פיזור לרשעים נאה להן ונאה לעולם, הרי שהאגודה מוסיף חזק לעושי רשעה, ... כן הדבר הזה, אם כל אחד בפני עצמו יש לו מדה פחותה, זה כלי, וזה בעל לשון הרע, וזה בעל כעס, כשהן באגד אחד אז יומתק מרירותן ויתבשם כל אחד מחבירו, זה ילמוד מזה לפזר הונו, וזה לנוח מרגזו, וזה על שפם יעטה, אבל אם כולם מסכימים על תכונה רעה אחת. הלא אז תחזקנה מוסרותיהם ומן קורי עכביש יהיו כעבותות עגלה, ע"ז אמרו פזור לרשעים נאה להן כו', ...

והנה ענין המקדש הוא לאחד כלליות ישראל ולבביהן אל מקום אחד, כמו שאמרו (ברכות ל) היה עומד כו' נמצאו כל ישראל מכוונים את לבם למקום אחד, ולכן תמיד היתה שם ההנהגה הנסית כמו שמנו עשרה נסים שנעשו בביהמ"ק (אבות ה-ה) ולהראות אף שכל פרטי בפני עצמו אינו ראוי להיות מושג פרטי בהנהגה פרטית בלתי טבעית, בכ"ז הקטר הכללי מעם ישראל ראוי הוא להיות מושג בהשגחה נסיית, ששם אין פגם, שכולם מעלים ריח נוחות, זה ביראתו, וזה בעדקתו וזה באהבתו לישראל, וזה במסת ידו, וזה בתורתו, ... והנה מנחה אינה קריבה בשותפין רק ביחיד (מנחות קד:), ובעבור באה מנחה (ויקרא כג, י. טז), לפי שהעבור הוא בכלליותו כמו יחיד שהוא איש אחד, וכל אחד מועיל לחבירו כמו שכל אבר מועיל לחבירו וכיו"ב, לכן כיון שהפסידו מעלת האחרות, וכל אחד רצה לבלוע

לחבירו והיו כקציני סדום ועמורה, א"כ כ"א נבדל בפני עצמו, א"כ לא תוסיפו הביא מנחת שוא, וכן קטרת שכי"א מתבשם מחבירו, וגם החלבנה ריחה נוחה, אבל כשכל אחד מפוזר בפ"ע הלא קטרת תועבה היא כמו שהיא בפרטיותה שחלבנה ריחה רע והקריבהו לפחתך וכו', לי, לא אוכל און ועצרה, שיהיה אסיפה מאון, היינו שיסכימו כולם על תכונה אחת רעה.

והנה בתוכחה יש ב' סוגים, אחד מה שמתפעל א' מחבירו כמו מאנשים ממי שהוא במדרגתו מזה לא שייך שיקבלו דבריהם, רק באופן שיראה אם חבירו שמשופל בבנים ועני ובכ"ז הוא נזהר מאונאה ומשקלות וכיו"ב כש"כ הוא, ועוד אם חבירו מחומם הוא ובפרקו הוא עומד ואין לו אשה, ובכ"ז הוא נזהר מלהסתכל בנשים כש"כ הוא וכיו"ב, ויש מה שדבריו נשמעים דברי תוכחה, כמו ששומע מגדול הדור וקדוש ד', אשר בזה לא שייך שהוא יתפעל ממנו, כי הוא אינו מסוגו וערכו, רק שדבריו נשמעים, ולזה אמרו בפרק כל כתבי (שבת קיט:) לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זא"ז שנאמר היו שריה כאילים כו' מה איל זה ראשו של זה בצד זנבו של זה כו' דייקו זה את זה, ולא כתבו זה לזה, ונקיט רק סימן הפעול, היינו שלא נתפעלו זה מזה, כי בכללות האומה בזה יש מעלה טובה ומדה נאותה ובוזה מדה זו, והמה למדו זה מזה חסרונו של זה, וזה לא למד המדה טובה, רק הביט אל החסרון שיש בשל זה, וזה ששמו ראשו של זה בצד זנבו של זה, שהביטו רק אל החסרון שיש בחבירו, והמה לא למדו שלמות זה מזה, אך למדו חסרונות ופחיתות זה מזה, ועל אופן השני אמרו לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביוזו בה תלמידי חכמים, היינו אנשים חכמים שאינם מסוגם וערכם, שבזה לא שייך התפעלויות, רק שיהיו דבריהם נשמעים לגודל מעלתם וערכם, ... ולכן לא היו דבריהם נשמעים, ולכן לא היו תרופה למכתם מחלים במדות והנהגה וחרבה ירושלים תוכב"א.

3. אבות ה', י"ז

כָּל מַחְלֻקֹת שֶׁחַיֵּי לְשֵׁם שְׁמַיִם, סוּפָה לְחַתְּקָם. וְשֶׁאֵינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֵין סוּפָה לְחַתְּקָם. אֵיזוֹ הִיא מַחְלֻקֹת שֶׁחַיֵּי לְשֵׁם שְׁמַיִם, זֶה מַחְלֻקֹת הַלֵּל וְשִׁמְאֵי. וְשֶׁאֵינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, זֶה מַחְלֻקֹת קִרְח וְכָל עֲדוֹת:

4. בראשית א, כ"ז

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וְנִקְבָּה בָרָא אֹתָם:

5. העמק דבר בראשית א, כ"ז

בצלם אלהים. הטבע כולה נכלל בו.

6. רנ"ה ויזל ספר המידות ב', ב'-ג'

ב. דע כי נפש האדם כוללת כל כוחות מעשה בראשית, ומטעם זה נקרא האדם עולם קטן.

ג. וכן נעטר האדם, שלכל כח הנטוע בנפשו, שבו פועל פעולות ידועות, יש כח הפוך ממנו וגם הוא רב פעלים יפעול בו האדם פעולות הפוכות מפעולת הכח שכנגדו. ע"ד משל יש בנפשו כח האהבה, רבת פעלים לטוב ולרע, ולעומתה כח השנאה תרבה גם היא פעולותיה לטוב ולרע. יש בה מדת הרחמים, ולעומתה מדת האכזריות. יש בה מדת השמחה, ולעומתה מדת העצבון. יש בה מדת הנדיבות, ולעומתה מדת הכילות. יש בה מדת הבטחון, ולעומתה מדת החולשה. יש בה מדת הזריוות, ולעומתה מדת העצלה. וכן הוא ביתר כוחותיה, כשתחפש תמצא שיש למול כל כח הפועל פעולות, כח הפוך מנגדן, יפעל פעולות הפוכות ממנו. ... ע"ד משל הכפיר בוטח, אין בו מדת הפחד. הנמר עז, אין בו מדת הבושת. הסוס גאה, ואין בו מדת הענוה. הנמלה זריזה, אין בה מדת העצלה, וכן כולם. ולכן כל הכפירים בוטחים, כל הסוסים גאים, הנמרים כולם עזים, והנמלים כולם זריזים. לא כן בני האדם, שאם תקראנה ילדי יום, אלה בוטחים ואלה פחדים, אלו מתגאים ואלה ילבשו ענוה, אלה יעזו ואלה יתבוששו, אלה יזדרזו ואלה יעצלו. ויקרה מקרים אחרים שהבוטחים יפחדו, והפחדים יבטחו. המתגאים ינהגו בענוה, והענוים ילבשו גאה וגאון. הזריזים יעשו בעצלה, והעצלים בזריוות. וכל זה בעבור שבנפש כל אחד מהן נטוע הכח והפוכו.

7. יומא ט', א'

מקדש ראשון מפני מה חרב מפני שלשה דברים שהיו בו עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים ... אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב מפני שהיתה בו שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות עבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים ... ובמקדש ראשון לא הוה ביה שנאת חנם והכתיב מגורי אל חרב היו את עמי לכן ספק אל ירך

ואמר רבי (אליעזר) [אלעזר] אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה ודוקרין זה את זה בחברות שבלשונם היא בנשיאי ישראל הואי דכתיב זעק והילל בן אדם כי היא היתה בעמי ותניא זעק והילל בן אדם יכול לכל תלמוד לומר היא בכל נשיאי ישראל רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קצם אמר רבי יוחנן טובה צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים אמר ליה ריש לקיש אדרבה אחרונים עדיפי אף על גב דאיכא שעבוד מלכות קא עסקי בתורה אמר ליה בירה תוכיח שחורה לראשונים ולא חורה לאחרונים שאלו את רבי אלעזר ראשונים גדולים או אחרונים גדולים אמר להם תנו עיניכם בבירה איכא דאמרי אמר להם עידיכם בירה.

8. מהרש"א יומא ט', ב'

לא נתגלה עונם כו'. כלעיל קהיה להם קנאת חנם כלב ולפנים כאלו אוהבים כללמרינן שאוכלין ושותין זה עם זה כו' ועונם זה קשה יותר מעון שגלוי כהך ללמרינן לעונם הגנב קשה טפי מעונם גזלן לזה קשה כבוד קונו לכבוד הצרכות זה לא כו'.

9. רמב"ם הלכות דעות, ו', ה'–ו'

(ה) כל השונא אחד מישראל בלבו עובר בלא תעשה שנאמר לא תשנא את אחיך בלבבך ואין לוקין על לאו זה לפי שאין בו מעשה ולא הזהירה תורה אלא על שנאה שבלב אבל המכה את חברו והמחרפו אע"פ שאינו רשאי אינו עובר משום לא תשנא: (ו) כשיחטא איש לאיש לא ישטמנו וישתוק כמו שנאמר ברשעים ולא דבר אבשלום את אמנון מאומה למרע ועד טוב כי שנא אבשלום את אמנון אלא מצוה עליו להודיעו ולומר לו למה עשית לי כך וכך ולמה חטאת לי בדבר פלוני שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך ואם חזר ובקש ממנו למחול לו צריך למחול ולא יהא המחול אכזרי שנאמר ויתפלל אברהם אל האלהים:

10. ויקרא י"ט, י"ז

לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עקלו וזקא:

11. אור החיים ויקרא י"ט, י"ז

עוד נראה לפרש, בהעיר עוד בשיעור הנדבר, שהיה צריך לומר לא תשנא בלבבך את אחיך, שיגמור מקום השנאה שהתחיל לדבר בה ואחר כך יזכור את מי ישנא:

אכן יכוין להודיע שיעור השנאה אשר ה' מצוה עליה, שלא יאמר אדם שאינו קרוי שנאה, אלא שנאה גמורה לבקש רעתו ולחפז בכליונו, אבל הרחקה בלב אינה קרויה שנאה, לזה נתחכם הכתוב לסמוך לא תשנא עם תיבת אחיך לומר כי השערת השנאה אשר יצוה ה' עליה היא הנרגשת בערך את,

ושיעור זה כל שירחיקו מלבו קצת הנה הוא יורד ממדרגת את, והרי הוא עובר משום לא תשנא:

12. יצרות דבש ב', ח'

בזאת ידוע, אי המחולקים ובעלי ריבות - זולת הדבר שחלקו בו ומנגדים זה לזה - הם אוהבים גמורים בלב ונפש, זהו אות שמחולקתם לשם שמים, אבל אם אויבים ונטרים שנאה זה לזה על ידי מחלוקת, זהו שלא לשם שמים.

13. אורות עמ' קמ"ט–ק"ג אורות ישראל ד', ו'

מדת שנאת חנם גם היא צריכה להתעלות, לא תעכב את התשובה ואת הגאולה השלמה מכללות ישראל. צריכין לפתח אורות גדולים להבין ולהשכיל, שגם מפירודי הדעות יוצאת טובה כללית. מתוך כך אין המדות הרעות הדבקות כפסולת בתוך האוכל של קדושת ישראל, מתחברות ביחד, ובפנימיות הלב הקשר גדול ועצום, ונמצא שצד הטוב מתאחד וצד הרע מתפזר, ויתפרדו כל פועלי און. ולא עוד אלא שגם בצד הטוב יש שע"י הפירוים מתגוון כל טוב פרטי בגון מיוחד, ואין גון השרוי באחר דוחק אותו לטשטש את צורתו, ומתוך כך מתעשרת כנסת ישראל ברבוי אורות, והרבי זה עצמו הוא יגרום את השלום היותר גדול ויותר פנימי. ומ"מ צריכים להשתדל הרבה שיהיה השלום ניכר גם מבחוץ, וסוכת שלום פרושה על כל ישראל, אבל מה שיש מהפרודים, ובפרט אותם הפירוים שיש להם מקור נפשי בנשית אמונה וקדושה, מהכל אורות עליונים יתהוו. ואם השיגו צדיקים אנשי מעלה את גודל האורות, המתהוים ממחלוקת שבין צדיקים, שהם בונים בזה עולמות, כלומר משכללים כל אחד את שיטת המוסר, היושר, הקדושה והחסידות שלהם, בכל עומק הרגשתם ורעיונם בפנימיות החיים, הנה עמך כולם צדיקים, וכל אחד מישראל חי בקרבו ניצוץ אור קדוש ממורשת אבות מקדושת תורה וגדולת אמונה. ונמצא, שכל מחלוקת שיש בין איש ישראל לחבירו, בין קיבוץ לחבירו, גם היא בונה עולמות, וכיון שהכל הוא שכלול ובנין, אין צורך לדבר מרוות, כי-אם להודיע את הגודל ששני הצדדים עושים, ושהם יחד משכללים בנין עדי עד, ומתקנים את העולם, ואז לפי התרחבות הידיעה תגדל האהבה, כפי הערך של גדולת השנאה, ויגדל החיבור לפי הערך של גדולת הפירוד, וכערך של מדה טובה מרובה ממדת פורענות, והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים, ביום חבוש ד' את שכר עמו ומחץ מכתו ירפא בב"א. – והחטאת לד', שעל מיעוט הלבנה, יגלה את אורו, הבא מפנימיות הקטרוג, תוכחת מגולה מאהבה מסותרת, שמתוך סתרה תצא בגילוי בכח רב ואיתן מאד, רשפיה רשפי אש שלהבת יה.

14. אורות עמ' מ"ג; אורות ישראל ותחייתו כ"ז

שכחת השבטים ליחוסם היא הכנה לאחדות האומה. על ידי הזכרון של חלוק השבטים היתה הגלות גורמת, שכל שבט יחולק ויפרד

לגמרי מכללות האומה, וארס הנכריות היה חודר בחלקים המיוחדים והבודדים. אמנם ע"י השכחה הזאת של ההתפרשות נתרבה הבלבול והערבוב, לא רק התפלות המיוחדות וראויות לכל שבט שבט בפני עצמו בתקון העולם נתבלבלו, כי אם כל ערכי החיים, הפנימיים והחיצוניים, כל צביוניהם של ההרגשות, הלמודים, המנהגים וההדרכות, שכל אחד מהם במקומו הוא מוסיף תקון אור וחיים מתאים עם הלך הנפש השבטית ובונה את עולמו, והוא לפעמים מעכר וסותר בנין בהיותו מלופף בסדרים שאינם מענינו. אמנם כל זה מסבב רק צרה ויגון ארעי, אבל בפנימיות החיים חיה היא הנשמה הכללית שנתעוררה הרבה ע"י מחית הקיום הפרטיים, ואם הנעם והסודר נתמעט ומרירות ויסורי רוחנים וגשמיים מתחברים עם כל מעשינו, בכל זה "אע"פ שמיצר ומימר לי דודי לי ובין שדי ילין". ומתוך האחדות הבלולה, המלאה ערבוב וחסרון סדור, יצא לאור תכן חיים מתוקן ומסודר, שיגלה ויראה בהופעת אור חיים של גאולה וישועה, וישראל ישוב על מכונו וכח שבטיו ישוב אליו באחדות הרמונית.

15. אורות הקודש ד', עמ' תצ"ג – קול השלום

שני קולות נוראים נשמעים בעולם ברעש אדיר. כל אחד מהם תובע את דקיונו בתוקף עצום ונורא. כל אחד מתחזק לבנות את בניניו. הקול ההרמוני, הקול התובע מהכל התאמה, כיוון והשתוות, קול השלום. העולה ברעם גדלו על כל המון קולות המלחמות, הנשמעים בכל אפסי העולמים. ולעומתו מרעים הקול המבלבל, הקול השואג לעצמת המצוי הבודד, ולתגרת החיים בהתגברותו של כל אחד על חברו. להבלטת מציאותה של כל מדה יחידית ולכח הבלענות שלה לבלע את כל השאר. וכל מדה ומדה ככה מרעמת, וקול ענות מלחמה נשמע במלא עולמים. ובין הקולות כולם הולך וחודר אותו זרם הקול, של הקול העליון, של הקול ההרמוני, של הקול המאחד, המעלה והמישר. וממלא עולמים באים הקולות, אל כל בריה, אל כל רוח ונשמה, אל כל קרב וכליות. אל כל יחיד ביחידותו, אל כל קיבוץ בקיבוצו, ואל כל לאום בלאומיותו. והנשמות המרכזיות שקווי לשד החיים של הקול ההרמוני, בקרבם אש קודש יוקדת לצמאון השלום, והם הם מלאכי השלום בעולם.